

11. *Putevyie zapiski Eriha Lassoty, otpravlennogo rimskim imperatorom Rudolfom II k zaporozhtsam v 1594 g.* [Travel Notes of Erich Lassota, sent by the Roman Emperor Rudolf II to the Cossacks in 1594]. (1873). Sankt Petersburg [in Russian].
12. Sas P. (2010). *Vytoky ukrainskoho natsiotvorennia* [Origins of the Ukrainian nation]. Kyiv [in Ukrainian].
13. Sas P. (2013). *Feofana III misiia v Ukraini 1620* [Feofan III Mission to Ukraine 1620]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*. Vol. 10. Kyiv [in Ukrainian].
14. *Sbornik materialov dlia istoricheskoy topografii Kiieva i ego okrestnostey* [Collection of materials for the historical topography of Kiev and its environs]. (1874). Kyiv [in Russian].
15. Storozhenko A. (1904). *Stefan Batori i dneprovskie kozaki* [Stefan Batory and the Dnieper Cossacks]. Kiev [in Russian].
16. *Kronika Pawła Piaseckiego*. (1870). Kraków [in Polish].
17. *Wojna Domowa z Kozaki i Tatary... od Samuela z Skrzypny Twardowskiego*, (1660). W Krakowie [in Polish].

Одержано 28.09.2018.

УДК 398.332.12(477)

Ткаченко Віктор,

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач науково-дослідним сектором,
victor_tkachenko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6741-3430>
ID 5418085

Національний історико-етнографічний
заповідник «Переяслав»,
вул. Шевченка, 8
м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл.,
Україна, 08400

DOI 10.5281/zenodo.2267288

Tkachenko Viktor,

Candidate of the Historical Sciences,
senior scientific researcher,
head of the research sector,
victor_tkachenko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6741-3430>
ID 5418085

National Historical and Ethnographic
Reserve «Pereiaslav»,
8, Schevchenko Str., Pereiaslav-
Khmelnyskyi, Kyiv region, Ukraine,
08400

Західноукраїнські писанки та їх орнаментация: мотиви, композиція, розкольорування

У статті на основі різноманітних джерел досліджується орнаментальне оздоблення писанок Волині, Карпат і Прикарпаття.

Мета статті полягає у розкритті особливостей розпису писанок Західного регіону. Методологічну основу становлять загальнонаукові принципи і методи дослідження. Серед них – пошуку, аналізу та синтезу, узагальнення.

Писанкарство з кінця XIX – до початку XXI ст. відоме на всій території України, найбільше – у Західній Україні.

У процесі аналізу матеріалів встановлено, що у даних етнографічних районах поширеними на писанках є рослинні та геометричні мотиви. Для Карпатського регіону в орнаменті характерно зображення людських фігур реалістичного плану та сюжетних композицій. Досить різнобарвною є кольорова гама.

Для буковинського писанкарства характерне поєднання елементів сусідніх регіонів. У писанках буковинських сіл в основному переважають геометричні мотиви. У колориті – переважно жовто-білі та оранжево-білі фарби на темному тлі.

На початку XXI ст. писанки Волинської області вирізняються виразністю нескладного орнаменту, який чітко читається на темному тлі завдяки білій лінії малюнка. Характерною рисою цього регіону є збереження архайчних елементів орнаменту. Один із них – «безконечник» – є домінуючим. Привертає увагу і зображення антропоморфних постатей жінки-праматері, Богині.

Проходячи різні етапи свого розвитку, воно збереглося до нашого часу. Локальні особливості в композиційному й орнаментальному вирішенні зберігаються з XIX ст. Писанкарки використовують у розписі як старі символи, так і нові. За період з кінця XIX – до початку XXI ст. орнаментальне оздоблення писанки стало більш досконалим і вишуканим. Воно значно збагатилося композиційним введенням нових елементів і сюжетних малюнків у розписі. Зросла кількість авторських писанок, які мають передусім художньо-естетичну цінність, ніж

обрядово-звичаєву. Не менш важливим є те, що писанки і сьогодні зберігають стилістичні та регіональні особливості щодо кольору тла, домінантних мотивів тощо.

Ключові слова: писанка, писанкарство, орнаментальний мотив, Волинь, Прикарпаття, Карпати.

The Western Ukrainian Easter eggs and their ornamentation: motifs, composition, splittings

The article deals with the ornamental decoration of Easter eggs of Volyn, the Carpathians and the Precarpathians on the basis of various sources.

The purpose of the paper is to reveal the peculiarities of the painting of Easter eggs of the Western Regional. The methodological basis is the general scientific principles and methods of research. Among them – the search, analysis and synthesis, generalizations that allowed to explore this issue and reveal it.

Easter egg painting from the end of XIX – to the beginning of the XXI century spread throughout Ukraine, most of all – in the western Ukraine.

In the process of analysis of the materials it was established that vegetative and geometric motifs are common in these ethnographic areas. For the Carpathian region in ornamentation is typical of human figures of a realistic plan and plot compositions. The colors are rather colorful.

For Bukovynian Easter eggs a combination of elements of neighboring regions is characteristic. The Easter eggs in Bukovyna villages have mostly geometric motives. In the color of the predominantly yellow-white and orange-white paints on a dark background.

At the beginning of the XXI century Easter eggs of the Volyn region are distinguished by the expressiveness of a simple ornament, which is clearly read on a dark background due to the white line of the picture. A characteristic feature of this region is the preservation of archaic elements of the ornament. One of them – the «infinite» – is dominant. The attention is drawn to the image of the anthropomorphic figures of the women's mother, the Goddess.

Passing through different stages of its development, it has survived to our time. Local features in the compositional and ornamental decision are preserved from the nineteenth century. The scribes are used in the painting as old characters, and new ones. For the period from the end of the nineteenth century to the beginning of the XXI century ornamental decoration of the eggs became more perfect and refined. It was greatly enriched with the compositional introduction of new elements and plot drawings in the painting. The number of authored Easter eggs has grown, which is primarily of artistic and aesthetic value, rather than ritual and custom.

Not less important is that Easter eggs still preserve stylistic and regional peculiarities regarding the background color, dominant motives, and so on.

Key words: Easter egg, Easter egg painting, ornamental motif, Volyn, Precarpathians, Carpathians.

Писанкарство, як й інші види декоративно-ужиткового мистецтва, не зважаючи на періоди забуття та призупинення свого розвитку в радянський період української історії, на сьогодні зберігає свої стилістичні та регіональні особливості. Виконання писанок на більшій території України було майже ідентичним, однак у регіонах вони мали особливості в орнаментальному вирішенні. Оздоблення писанок перекликається з орнаментами кераміки трипільської культури. Різноманітність рішень у декоративному оформленні писанок надзвичайно велика.

Писанки в кожному селі, районі чи регіоні мають свої характерні особливості. При цьому кожна жінка-писанкарка володіла своїм особистим стилем, який відрізняє її творчість від решти майстринь щодо комбінації фарб, реалізації мотивів, елементів, декору, а інколи – й цілої розбивки площини, як і введення додаткових атрибутів. Кожне орнаментальне розташування на писанці жінки-малярки творчо обмірковують, об'єднуючи різні мотиви. Композиція графічного оформлення писанки є майже завжди максимально злагодженою з різними технічними і технологічними вимогами писанкового матеріалу. Писанкове оздоблення має свою властиву орнаmentaцію, зумовлену сталою формою матеріалу; історію розвитку мають тільки засоби його оздоблення [17]. Все це заслуговує на узагальнююче дослідження з особливостей орнаментального розпису писанок західного регіону. Зокрема, Прикарпаття і Карпат зі своїми етнографічними районами та зонами, Буковини, Волині.

Адже сьогодні досить актуальним є дослідження краєзнавчої та етнографічної спадщини регіонів, пізнання матеріальної і духовної культури українського народу, розуміння необхідності збереження та популяризації цих надбань.

Орнаmentaція розписаного яйця розглядається різними авторами, серед яких варто відзначити публікації М. Кордуби, Л. Сухої, І. Гургули, В. Шухевича та ін., однак зазначені автори у своїх студіях висвітлювали оздоблення писанок в окремих етнографічних районах. І тільки у роботі О. Соломченка [16] висвітлюються орнаментальні мотиви, що використовуються

майстринями-писанкарками у Карпатському регіоні. У зв'язку з чим постає необхідність узагальнення наявного матеріалу.

Мета статті полягає у розкритті особливостей розпису писанок Західного регіону.

Для досягнення цієї мети автор визначив наступні завдання: здійснити аналіз історіографічних, джерелознавчих та етнографічних матеріалів у яких можна почерпнути відомості про писанкарство Західного регіону; з'ясувати інформативний потенціал наявних джерел.

Найколеритнішим щодо писанкарського розпису є Прикарпаття і Карпати. До Прикарпаття входять зони, котрі виділяються своїм мистецтвом розпису (Опілля, Яворівщина, Сокальщина, Покуття, Буковина). Про таку зону як Опілля відомостей мало. Вона ще досі не досліджена етнографічно, має свої характерні особливості, що сформувались у процесі історичного розвитку суспільства. Писанки з Опілля відмінні від космацьких чи буковинських, у них переважає дві-три барви, домінуючим, здебільшого, є вишневий колір. На чорне тло наносяться такі мотиви як «місяць», «надвечір'я», «хрести». На Опіллі знані іллінецька, тлумацька школи писанкарства.

Найвідомішою зоною Прикарпаття щодо писанкарства є Яворівщина. Саме тут, серед іншого народного прикладного ремесла, писанкарство здобуло всесвітню славу. Найвідомішими центрами цього мистецтва залишаються сс. Чернилява, Потелич, Шкло. В основному тут пишуть «правдивим» воском. Узор на писанку наносять розтопленим воском за допомогою писачка рухом від себе. Відповідно до задуманого узору, поверхню яйця ділять двома-чотирма повздовжніми і поперечними смугами або парними поясочками у верхній і нижній частині яйця, вивільняючи таким чином середину. Такий поділ визначає композиційне розміщення малюнка. Писанкові орнаменти малюють контурами і площинами. Головний художній ефект яворівської писанки не в багатстві кольорів (вони в основному двобарвні), а в умілому поєднанні основних елементів розпису; найпоширеніші тут мотиви: «закруцьки», «яличка», «смерека», «парасолька», «букет», «рожі», «дубок», «конюшина», «писанка», «писанкар», «змійка». Такі елементи як «смерека», «рожі», «яличка», «павук» завжди пишуться на перетині повздовжніх і поперечних смуг. Коли до поперечної і повздовжніх смуг додаються косі лінії, утворюється трикутник, який всередині заповнюється орнаментом. Таку писанку називають «писана на дзвіницю», звідси і місцева назва – «дзвіниця на закуцьки», «дзвіниця на смереку». Для яворівської писанки характерна двоколірність, розпис рослинного і геометричного орнаменту [8, с. 151-153].

Сокальські писанки відрізняються і від дуже колоритних, яскравих високохудожніх гуцульських, і від скромних, але теж цікавих бойківських, і від писанок інших етнографічних районів України своїм рослинним орнаментом, своєрідним композиційним розміщенням його на площині яйця, специфічним колоритом. Писанки мали чорне, інколи червоне тло. Дуже рідко траплялися писанки з темно-бузковим або зеленим тлом. Часто на природний колір яйця наносився контурний малюнок червоною фарбою.

Наступною зоною, не менш цікавою ніж попередні, є Покуття, де писанкарство увібрало в себе елементи орнаментального розпису сусідніх зон. Писанки сіл Покуття мають безліч «своїх» назв, найрізноманітніші композиційні та колористичні рішення навіть у межах одного і того ж мотиву. Для с. Видиново, одного із центрів Покуття, де виготовляють писанки, характерним є те, що тло розмальовується одним кольором – темно-коричневим, оранжевим чи жовтим. Барва тла таким чином підкреслює білизну ліній малюнка. Загалом, для писанок Покуття характерна проста орнаментальна композиція, розпис рослинних мотивів збільшений. Тло писанок може бути також чорним або вишневим.

Ще однією зоною Прикарпаття, в якій теж зберігається і розвивається таке мистецтво як писанкарство, є Буковина. Так, як і для писанок Покуття, для неї характерні, як зазначалось, поєднання елементів сусідніх регіонів. У писанках буковинських сіл в основному переважають геометричні мотиви – ромби, трикутники, хрестики, «розети», «смерічки» та «зірки». У колориті переважно жовто-білі й оранжево-білі фарби на темному тлі. Традиційні мотиви – «сорок клинців», «безконечник», «коники», «олени», «рибки», метелики» [2, с. 170]. Можна виділити такі школи як мліївська, карапчівська, нижньостанівецька, дубовецька, порубнянська.

Серед інших виділяються щодо розпису писанок Гуцульщина, Лемківщина і Бойківщина, які входять до Карпатського регіону. Найцікавішою зоною, де досі збереглися традиції розпису писанки, є Гуцульщина. Саме гуцульські писанки із с. Космач разом із яворівськими є неперевершеними зразками мініатюри. Чи не найбільше назв писанок існує саме тут. Вони взяті з навколишнього світу та сімейно-побутового життя. У кінці XIX – на початку XX ст. на Гуцульщині побутовали такі назви візерунків:

- 1) християнського змісту: «попові ризи», «попівка», «церковця», «дзвони», «дзвіничка», «трійця», «капличка», «монастирі», «хрест», «воскресна», «проскурки», «паска»;
- 2) космогонічні: «зірничка», «сонце гріє», «місяць світить», «місячні вулички», «звізди»;
- 3) предметно-побутові: «мотовило», «застільниця», «жолобець», «віконце», «скриня», «топорець», «гребінчик», «попружечки», «бесаги», «човник», «пацьорочки», «стовпи», «берівочка», «кожушок», «ретьязки», «ключі», «порошниці», «калачики»;
- 4) геометричні: «клинчики», «півклинчики», «три клинчики», «сорок клинників», «кантівка», «кривульки», «зубці», «безконечна», «півбезконечна»;
- 5) декоративні (з вишивки): «мальованка», «кручені рукави», «ільчата», «дзюбенкова», «головката», «поперечна», «хрестата», «зубкатенька», «плетинька», «ключкова», «косички», «половинки», «кривульки», «крапочки», «стріпата», «крилата», «очката»;
- 6) зооморфні: «метелик», «зайчик-вушко», «вороничи лапка», «коники», «павучок», «волове очко», «білок рильці» (птаха), «коровка», «качині лапки», «слимуші», «рибки», «журавлі», «бджілка», «баранчики», «білка», «баранячі роги»;
- 7) фітоморфні: «ружи», «півружи», «жолудь», «цвітулка», «чорнобривка», «колотівка», «смерічка», «соснівка», «огірочки», «гвоздики», «барвінок», «косиці», «вівсик», «зозулині черевички», «сливова», «барабулька», «перекотиполе»;
- 8) за назвами місцевостей: «річка», «річненка», «космацька», «путилівська», «ворохтинська», «гринівська»;
- 9) інші: «гатункова», «білокрила», «Божі пальчики», «пастунька» [18, с. 220].

Загалом, для розписів Гуцульщини характерні рослинно-геометричний дрібноузорний орнамент, філігранне виконання, тепла гама кольорів. У орнаменті виділяються мотиви: «метелик», «вороніча лабка», «білок рильці», «слимужі», «баранчики», «струги», «гільце», «барвінок», «церковця», «воскресна», «звізди» та інші.

Особливо приваблюють писанки з с. Космач Косівського району. Орнаментальна композиція космацьких виробів складається переважно з рослинно-геометричних, тваринних і предметних мотивів. На сьогоднішній день космацькі писанки – неперевершені. З рослинних найпоширенішим є мотив «дерево життя», що трапляються переважно у вигляді окремих гілчок, квітів, пишних кущів, смерічок, листя, колосків. У кольоровій гамі переважають жовті, оранжеві, червоні, вишневі відтінки. Майже всі мотиви писанкового розпису мають свої назви: «сорококлинці», «дубовий лист», «вазонкова», «поперечна», «княгінькова» та багато інших [12, с. 86-87]. Великої майстерності досягли космацькі жінки у виконанні зооморфних мотивів. У зображенні тварин помітні намагання передати рух коників чи оленів [2, с. 170]. Зі стародавніх мотивів у Космачі відомі писанки: «очката», «фасулі», «монастирі», «паучок», «настуська», «кручені рукави», «пацьорочки».

Писанки з с. Шешори хоч і схожі на космацькі, але контрастніші (на густому темному тлі виділяється жовтогарячий колір). Так, на писанці «сосонка» одразу видно, що карпатські сосни мають на ній дуже змінений вигляд. Але ж існує і рослина сосонка (хвощ польовий). Зображення її дуже близьке до того, яке бачимо на писанці [6, с. 37].

Відрізняються від космацьких і шешорівських писанок писанки з с. Брустурів. Тут особливо розповсюджені мотиви «кривуль». На одній із писанок дрібні «кривулі» служать заповненням тла навколо центральних мотивів ромба. Найбільш цікаві композиції, в яких «кривулі» розміщені на полюсах писанки в оточенні кільця «безконечної» чи «набігаючої хвилі». Можливо, поєднання зигзагів, «кривуль» із завитками «безконечної» є символічним зображенням весняної грози, що своїми зливами зрошує землю. Брустурівські писанкарі зберегли і семантично первинну для деяких місцевостей назву ромбічного мотиву з крапкою у центрі – «хатку» [15, с. 70]. Елемент «хатку» використовують і для зображення на писанці мотиву «дерева життя», але в дещо зміненому вигляді. Рослина може вирости з символічного ромбу з гаками та крапкою в центрі.

Розвивається на Гуцульщині і тенденція відображення на писанках навколишньої дійсності. Особливо вона проявляється у творчості народних майстрів із с. Замагорів. Окрім згаданого вже бенкетування столу двох гуцулів, можна виділити цілий ряд тем, навіяних фантазією. Це і казкові леви на бочках, і сценки з господарського життя рідного села [15, с. 72]. Багатим і різноманітним в орнаментиці гуцульської писанки є зображення тваринного світу: стилізовані коники, олені, рибки, зозулі, баранчики, павичі. Дані мотиви ніколи не виступають самотійно, а завжди поєднані з рослинним або геометричним орнаментом [12, с. 86].

За своїм виконанням і малюнками вирізняються писанки Бойківщини. Проте тут вони не набули такого мистецького характеру як на Гуцульщині. На бойківських писанках переважають мотиви «клинцями», «решітки», «пуста рожа», «хрестом», «хвігурою», «церковці», «соняшники», «курячі лапки». Розповсюджені також орнаментальні побудови із ряду мотивів, що символізують весняну зливу: комбінації, у яких переважають мотиви зигзагу (води – дощу), а також ті, що символізують засіяне поле (ромб з крапкою, трикутники). Кольори здебільшого червоно-жовті на темному тлі. Тут відчувається вплив Гуцульщини.

Ще однією зоною Карпат є Лемківщина, де теж особливе місце займає мистецтво писанки. Лемківські писанки писані товстим писальцем, елементи орнаменту використовують ті самі, що й в інших регіонах України. Проте вони мають особливості в композиційному і художньому вирішенні. Такі елементи як «сонце» і «зорі» постають у вигляді розеток. Майстри Лемківщини намагаються передати на писанці й навколишню дійсність. Прикладом можуть служити безліч писанок, але найцікавішою є «бузьок». Символи пишуть на різному тлі: червоному, зеленому, синьому або й чорному.

Ще одним західним регіоном, де розвивається писанкарство, є Волинь. Як і подільські писанки, волинські писані товстими лініями, на яких переважають два кольори – жовтий і червоний на темному тлі. Писанки кінця XIX ст. із Каменецького округу (сьогодні м. Кам'янка-Бузька) мали чорне і червоне тло. Орнамент на чорному тлі був трибарвний: комбінація жовтої, білої та червоної фарби, на червоному – лише двобарвний жовто-білий. Більшість писанок переділено діагонально-меридіальними лініями на дві половини або на чотири, інколи повздовжні сегменти поділено ще й уперек яйця, або не мають жодної поділки. Перетинку становить один або два білі пояски, розділені червоною (рідше жовтою) смугою. На писанках, розділених на дві частини, знаходимо різні варіанти та комбінації «звізд» і «хрестів». «Звізди» чотирираменні, рідше – восьмираменні. Рамена у формі трикутників, звернених вершком до середини. На писанках часто трапляється також зооморфний орнамент, наприклад, «рак», якась птаха («горобець» або «качка») та «мотилі». Трапляються «гусячі» чи «качачі лаби». Були поширені писанки з рослинним орнаментом і мали назву: «в галунки», «в смереки», «в рожу». На писанках без поділу на поля серединою йшов мережковий орнамент, а на обох протилежних верхівках чотири- восьмигранна «звізда». Замість орнаменту міг використовуватися на писанці напис. Зазвичай він білий на червоному полі, «біжить» спіраллю довкола яйця. Наприклад такого змісту: «Христос воскрес із мертвих, смертю смерть поправ і сущим в гробі живот (*життя* – *В.Т.*) дарував» або «Сотвори Господи нашому Отцю духовному Многая літа» [10, с.58].

У кінці XIX – на початку XX ст. на Галицькій Волині найпоширеніші орнаменти були геометричні: «крапками», «нитками», «пасочками», «поясками», «решетом», «решіткою», «сіткою», «куточками», «клинцями», «вітрачком», «кошичками», «драбинками», «грабельками», «гребінкою», «гребенями», «пальцями», «гвіздками», «зорами», «хрестом», «хвігурою», «ріжками», «крутьками», «закруцьками», «басовим вухом», «кривулькою», «пилкою», «в'язами», «кроквами», «зводами», «гніздами», «гатками», «лучками», «очками», «кружком», «маком», «павучком», «закруташками». Серед фітоморфного орнаменту були поширені назви: «рожами» («пуста», «повна рожа», «зірката рожа»), «смеречками», «яблуками», «виноградом», «деревом», «басолею», «барвінком». Рослинний орнамент, як і в інших регіонах України, був стилізований, не мав нічого спільного з натуралістичною орнаментикою.

Найменш уживаним у писанкарів був орнамент зооморфного походження, який можна поділити на дві частини: узори з поодинокими частинами тіла (роги, ноги) і такі, де зображена вся тварина: «баранячі роги», «курячими лабами» («лапками»), «гусячими», «качиними лапками», «качками», «бузьками», «горобцями», «мотильками» («метеликами»), «павучками», «стоногами», «раками». Також траплялися писанки з написами: «моїй любій Настусі», «Христос Воскрес – Воістину Воскрес», «Слава Богу – Слава на віки», «Світися повний Єрусалиме» та зі звертанням до священика. Як бачимо, на Галичині використовувалося більше написів, ніж в інших регіонах [9, с. 169-220].

На Волині існувало понад 125 назв орнаментальних мотивів, переважали фітоморфні: листя дуба, клена, берези, сосонки, квіти, відділені або цілі рослини, навіть із горщиками, в які вони посаджені («вазон»), барвінок, хміль [1, арк. 15]. Поширені були також геометричні мотиви, у вигляді штрихів – «сосонка», «звіздар» («рожа», «зірочка»), «трикутники» («клинці»), «круги», «овали» («гурочки») «басоля»; зооморфні мотиви – «риба», «паук», «волове око», «лапки птиць»; господарсько-побутові – «граблі», «гребки», «сокирки», «штани»; рідше всього релігійні – хрести [1, арк. 13]. У с. Беги Коростенської округи у 20-х рр. XX ст. існували такі назви геометричних

мотивів як «сорок клинців», «ветрачки», фітоморфні: «шість квіток рожі», «рогата квітка з рогою», «листок кульбаби з квіткою», «вазон», «квітка», «рогата квітка», «квітка з поясом», «вазон з поясом», «вазон з трезублями», «вазон-тарілочка», «водяна заросль» (лілея), «вазон волошки» (васильки), «вазон з пташкою», «вазон з гусеницею», «винорад» і «листки», «квітка з галузою й пташка», «поперечни вазон», «рожа з листям, а зверху квітка рожи», зооморфні: «баранячі роги», «волове око з колякою і пташка», «волове око» і «матилі», «рачки», «баранячі роги». Як бачимо, деякі з назв мотивів поєднують у собі два напрямки, це говорить про те, що орнамент взаємоспоріднений [11, с. 83-84]. Писанкові рисунки орнаментів здебільшого стилізовані, спрощені, причому, інколи зразу важко і знайти схожість рисунка з предметом, назву якого він носить. Найпоширеніший і найулюбленіший мотив – «рожа» або («роза») є восьмикінечною зіркою, простою або складною, всередині якої поміщена друга, менша зірка. Перша називається «шолудива рожа», а друга – «повна рожа», тобто «проста і махрова роза» [1, арк. 15].

На початку ХХІ ст. писанки Луцького, Ковельського та Ружиченського районів Волинської області вирізняються виразністю нескладного орнаменту, який чітко читається на темному тлі завдяки білій лінії малюнка [7, с. 18]. Характерною рисою цього регіону є збереження архаїчних елементів орнаменту. Один із них – «безконечник» – є домінуючим. Привертає увагу і зображення антропоморфних постатей жінки-праматері, Богині. Взагалі, писанки Волині відрізняються від інших регіонів своїм оформленням і орнаментом.

Отже, писанкарство з кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. поширювалося на всій території України, найбільше – у Західній Україні. Проходячи різні етапи свого розвитку, воно збереглося до нашого часу. Локальні особливості в композиційному і орнаментальному вирішенні зберігаються з ХІХ ст. Писанкарки використовують у розписі як старі символи, так і нові. За період з кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. орнаментальне оздоблення писанки стало більш досконалим і вишуканим. Воно значно збагатилося композиційним введенням нових елементів і сюжетних малюнків у розписі. Зросла кількість авторських писанок, які мають передусім художньо-естетичну цінність, ніж обрядово-звичаєву. Не менш важливим є те, що писанки і сьогодні зберігають стилістичні та регіональні особливості щодо кольору тла, домінантних мотивів тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Ф. 16. Од. зб. 24. 25 арк.
2. Богуш А., Лисенко Н. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. [для студ. пед. навч. закл.]. Київ: Вища школа, 1994. 398 с.
3. Бойко В. Бойківські писанки // Матеріали науково-практичної конференції «Писанка – символ України». Київ: Український центр народної творчості, 1993. С. 50–52.
4. Гоберман Д. Гуцульщина – край искусства. Москва – Ленинград: Искусство, 1966. 100 с.
5. Гоберман Д. Искусство гуцулов. Москва: Советский художник, 1986. 58 с.
6. Голець Я. Таємниці писанок // Пам'ятки України. 1989. № 3. С. 37.
7. Гура Л. Українське народне писанкарство // Матеріали науково-практичної конференції «Писанка – символ України». Київ: Український центр народної творчості, 1993. С. 18–25.
8. Клапчук Є. Писанкові орнаменти Яворівщини // Неопалима купина. 1995. № 1–2. С. 151–153.
9. Кордуба М. Писанки на Галицькій Волині // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів, 1899. Т. 1. С. 169–210.
10. Кордуба М. Рецензія на працю: Krcek Fr. «Pisanki w Galicui» // ЗНТШ. Львів, 1895. Т. 8. С. 58–61.
11. Кравченко В. Зібрання творів та матеріали з архівної спадщини. Київ, 2009. Т. 2. С. 83–84.
12. Ласійчук В. Експозиція писанкового розпису // Народна творчість та етнографія. 1990. № 1. С. 86–87.
13. Ласійчук В. Писанковий розпис на Покутті // Матеріали науково-практичної конференції «Писанка – символ України». Київ: Український центр народної творчості, 1993. С. 63–66.
14. Ластівка К. Орнаментика писанок на Буковинському підгір'ю // Нова хата. Львів, 1932. № 5. С. 2–3.
15. Ляшенко О. Сучасний восковий розпис на Гуцульщині // Народна творчість та етнографія. 1987. № 3. С. 70–72.
16. Соломченко О. Писанки Українських Карпат. Ужгород: Карпати, 2004. 238 с.; іл.

17. Ткаченко В. Регіональні особливості розпису українських писанок кінця XIX – початку XXI ст. // Переяславський літопис. 2017. Вип. 12. С. 63–68.
18. Шухевич В. Писанки. Гуцульщина // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів: Накладом НТШ, 1904. Ч. 4. С. 216–228.

REFERECES

1. *Arkhiivni naukovi fondy rukopysiv ta fonozapysiv IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy*. [Archival scientific foundations of manuscripts and phonograms IMFE them. M. T. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine]. F. 16. Ode save 24. 25 arcs.
2. Bohush A. & Lysenko N. (1994). *Ukrainske narodoznavstvo v doshkilnomu zakladi: navch. posib. [dlia stud. ped. navch. zakl.]* [Ukrainian folk religion in preschool: teaching. manual [for the studio. ped tutor zak.]]. Kiev: Higher school [in Ukrainian].
3. Boiko V. (1993). *Boikivski pysanky* [Boykivsky Easter eggs] *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii «Pysanka – symvol Ukrainy»* [Materials of the scientific-practical conference «The Easter egg is a symbol of Ukraine»]. Kiev: Ukrainian Center for Folk Art [in Ukrainian].
4. Hoberman D. (1966). *Hutsulshchyna – krai yskusstva* [Hutsulshchyna – the edge of art]. Moscow-Leningrad: Art [in Russian].
5. Hoberman D. (1986). *Yskusstvo hutsulov* [The Art of Hutsuls]. Moscow: Soviet artist [in Russian].
6. Holets Ya. (1989). *Taiemnytsi pysanok* [Mysteries of Easter eggs] *Pamiatky Ukrainy* [Sights of Ukraine]. 3, 37 [in Ukrainian].
7. Hura L. (1993). *Ukrainske narodne pysankarstvo* [Ukrainian national Easter egg] *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii «Pysanka – symvol Ukrainy»* [Materials of the scientific-practical conference «The Easter egg is a symbol of Ukraine»]. Kiev: Ukrainian Center for Folk Art [in Ukrainian].
8. Klabchuk E. (1995). *Pysankovyie ornaments Yavorivshchiny* [Easter eggs ornaments Yavorivshchina] *Neopalima kupina* [Unpiling block]. 1-2, 151–153 [in Ukrainian].
9. Korduba M. (1899). *Pysanky na Halytskii Volyni* [Pysanka in the Galician Volyn] *Materialy do ukrainsko-ruskoii etnolohii* [Materials for the Ukrainian-Russian ethnology], Lviv. 1, 169–210 [in Ukrainian].
10. Korduba M. (1895). *Retsenziia na pratsiu: Krcek Fr. «Pisanki w Galicui»* [Review of Labor: Kreck Fr. «Pisanki w Galicui»] *ZNTSh* [ZNTSH] (Vols. 8), Lviv. 8, 58–61 [in Ukrainian].
11. Kravchenko V. (2009). *Zibrannia tvoriv ta materialy z arkhivnoi spadshchyny* [Collection of works and materials on archival heritage], Kiev. 2, 83–84. [in Ukrainian].
12. Lasiychuk V. (1990). *Ekspozytsiia pysankovoho rozpysu* [Exposition of Easter egg painting] *Narodna tvorchist ta etnografia* [Folk art and ethnography]. 1, 86–87 [in Ukrainian].
13. Lasiychuk V. (1993). *Pysankovyie rozpys na Pokutti* [Easter egg painting in Pokuttia] *Materialy naukovopraktychnoi konferentsii «Pysanka – symvol Ukrainy»* [Materials of the scientific-practical conference «The painted Easter egg is a symbol of Ukraine»]. Kyiv: Ukrainian Center for Folk Art [in Ukrainian].
14. Lastivka K. (1932). *Ornamentyka pysanok na Bukovynskomu pidhiriu* [Ornamentation of Easter eggs on the Bukovina Hill] *Nova khata* [Nova Khata]. Lviv. 5, 2–3 [in Ukrainian].
15. Lyashenko O. (1987). *Suchasnyi voskovyi rozpys na Hutsulshchyni* [Modern wax painting in Hutsulshchyna] *Narodna tvorchist ta etnografia* [Folk art and ethnography]. 3, 70–72 [in Ukrainian].
16. Solomchenko O. (2004). *Pysanka Ukrainian Carpathians* [Easter eggs the Ukrainian Carpathians], Uzhhorod: Carpathians [in Ukrainian].
17. Tkachenko V. (2017). *Rehionalni osoblyvosti rozpysu ukrainskykh pysanok kintsia XIX – pochatku XXI st.* [Regional features of the painting of Ukrainian Easter eggs at the end of the 19th and the beginning of the 21st century] *Pereiaslavskyi litopys* [Pereiaslavsky chronicle]. 12, 63–68 [in Ukrainian].
18. Shukhevich V. (1904). *Pysanka. Hutsulshchyna* [Easter eggs. Hutsulshchyna] *Materialy do ukrainsko-ruskoii etnolohii* [Materials for the Ukrainian-Russian ethnology]. Lviv: In the form of the NTSh, 4, 216–228 [in Ukrainian].

Одержано 19.09.2018.